

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในมณฑลวัฒนธรรมสองฝั่งโขง เป็นการวิจัยเพื่อดำรงและรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรมแบบ “เฮือนไต” ให้สามารถบ่งบอกอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ โดยใช้กระบวนการทางการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สืบสานและสร้างรายได้ให้กับชุมชน และในขณะเดียวกันก็ต้องสามารถเชื่อมโยงบริบทกับประเทศเพื่อนบ้านให้ได้ เพื่อเตรียมความพร้อมของการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมประเภทอาคารที่พักอาศัย “เฮือนไต” อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก 2) ศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่มณฑลวัฒนธรรมสองฝั่งโขง 3) เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมประเภทอาคารที่พักอาศัย “เฮือนไต” อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก และ 4) เพื่อให้ได้แนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในมณฑลวัฒนธรรมสองฝั่งโขง

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตพื้นที่ศึกษาเป็นจังหวัดในพื้นที่ล้านนาตะวันออกที่มีที่มีด่านชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา และน่าน ส่วนในประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาในพื้นที่เมืองเชียงตุง รัฐฉาน และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ศึกษาในพื้นที่แขวงไชยะบุรี ใช้วิธีการสำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพ (exploratory qualitative research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมเพื่อการสร้างอนาคตร่วมกันของคนในชุมชน การประชุมกลุ่มผู้ประกอบการและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ในการศึกษาข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจากแบบสอบถาม

ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่า ในจังหวัดเชียงรายพื้นที่ที่ศักยภาพในการส่งเสริมการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเฮือนไต คือพื้นที่ บ้านศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ ซึ่งเป็นเฮือนไตลือ พื้นที่จังหวัดพะเยาพบที่บ้านธาตุสบแวน อำเภอเชียงคำ ซึ่งเป็นชุมชนไตลือ บ้านไตลือ พื้นที่จังหวัดน่านพบที่บ้านดัด อำเภอเวียงสา ซึ่งเป็นชุมชนไตยวน เรือนไม้แบบประเพณี ในด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวแบบเฮือนไตในพื้นที่ล้านนาตะวันออก พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ พบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวประเภทเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น คือ ความต้องการรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ฝีมือช่าง ที่สามารถแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและชาติพันธุ์มากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.21$) ด้านความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการชมความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 2.92$) ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น พบความต้องการจัดให้มีการสื่อความหมายให้เข้าใจถึงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่สำคัญของเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น ค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 2.81$) การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น พบนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับห้องนอน ประตู และหน้าต่างมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 2.82$) ส่วนพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศโดยผ่านด่านชายแดน พบว่าส่วนใหญ่มีจุดเริ่มต้นการเดินทางท่องเที่ยวจากประเทศไทย ซึ่งจากการสอบถามความต้องการ

ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเพื่อการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในมณฑลสองฝั่งโขง โดยสอบถามความต้องการทั้งหมด 5 ด้าน ได้พบว่านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความต้องการทางด้านปัจจัยสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวมากที่สุด ($\bar{X} = 2.23$) รองลงมา คือ ความต้องการทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.21$) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.16$) ด้านการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.13$) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.02$) อยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ

สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมประเภทอาคารที่พักอาศัย “เฮือนไต” อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ประกอบด้วย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาด้านการอนุรักษ์และสืบสานสถาปัตยกรรม ด้านการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางทางการท่องเที่ยว การพัฒนาทางด้านสื่อความหมาย และแนวทางการพัฒนาทางการตลาด ในด้านแนวทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในมณฑลวัฒนธรรมสองฝั่งโขง พบประเด็นที่ต้องพัฒนา คือ สร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน สร้างกฎระเบียบให้เป็นมาตรฐานสากล สามารถปฏิบัติร่วมกันได้ และมีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว สร้างความเข้าใจในระดับหน่วยในพื้นที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ และร่วมพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ตลอดจนมีมาตรการในการอนุรักษ์ รักษาตัวเฮือนไต ส่วนการเชื่อมโยงเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรมุ่งเน้นที่กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวิชาการ และกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ และควรมีกิจกรรมการท่องเที่ยวควรเชื่อมโยงกับเฮือนไต และนักท่องเที่ยวได้ลงมือทำร่วมกับเจ้าของบ้านหรือคนในชุมชน สำหรับทางด้านการเชื่อมโยงเส้นทางควรมีแหล่งท่องเที่ยวหรือชุมชนที่มีลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมเป็นจุดมุ่งหมายหลักทางการท่องเที่ยว มีการผสมผสานแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบอื่นอยู่ในเส้นทางด้วย กิจกรรมทางการท่องเที่ยวควรผสมผสานระหว่างการเยี่ยมชมและการลงมือทำ ให้คนในท้องถิ่นมีบทบาทได้เป็นผู้นำเสนอเรื่องราวของตนเอง รวมทั้งมีการเสริมสร้างศักยภาพของธุรกิจการท่องเที่ยว ควรมีข้อตกลงทางธุรกิจที่ชัดเจน และมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน พัฒนาทรัพยากรทุนมนุษย์ในภาคบริการให้มีทักษะในการสื่อสาร ให้มีทักษะและความรู้ในการดูแลความปลอดภัยและการช่วยเหลือ

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม การท่องเที่ยวชายแดน พฤติกรรมนักท่องเที่ยวสองฝั่งโขง ล้านนาตะวันออก

ABSTRACT

The development of the architectural tourism in the cultural regions on both sides of the Mekong River was intended to maintain and preserve the cultural identity of the traditional Tai house architecture in order to indicate unique areal identities through the use of a tourism-based approach with an aim of preserving the cultural trait, generating incomes among involved communities, and connecting the contexts with neighboring countries in preparation for the advent of the ASEAN Economic Community. The objectives of this research were: (1) to participatively investigate architectural tourism potential of the traditional houses in the eastern Lanna region; (2) to examine behaviors of tourists visiting the architectural attractions in the study areas; (3) to participatorily obtain architectural tourism guidelines in the eastern Lanna region; and (4) to obtain architectural tourism guidelines for the cultural regions on both sides of the Mekong river.

The study area in Thailand consisted of the eastern Lanna region bordering neighboring countries, which included Chiang Rai, Phayao, and Nan Provinces. In Myanmar, it was Keng Tung in the Shan State, and Chaiyabouri Province in Laos. In-depth interviews, forums of local community members, and focus group discussions of business operators and concerned state agencies were utilized to collect exploratory qualitative data, while a questionnaire to investigate tourist behaviors was used to gather quantitative data.

The study results reveal that, in Chiang Rai Province, the area with a potential for promoting traditional Tai house tourism is at Sri Donchai Village in Chiang Khong District, which is a Tai Lue ethnic style. In Phayao Province, it is at Tha Sop Waen Village in Chiang Kham District, which is also a Tai Lue style. In Nan Province, it is at Tued Village in Wiang Sa District, which is a Yuan ethnic style. Regarding tourist behaviors choosing this architectural tourism in the eastern Lanna region, it is found that the factor influencing their decisions to visit these architectural attractions was the need for architectural craftsmanship that is particularly indicative of the local and ethnic identity and it was at the highest level ($\bar{X} = 3.21$). As for tourism activities, it is found that the need to appreciate the unique characteristics of these residential houses was the high level ($\bar{X} = 2.92$). For tourism development on local residential houses, the need for information on history, architectural aspects and important artwork of those houses was found at a high level ($\bar{X} = 2.81$). The architectural compositions of these residential attractions found to be the focus of tourists were bedrooms, doors and windows, at a high level ($\bar{X} = 2.82$). For tourist behaviors visiting

the other two countries through various frontier checkpoints, it is found that most of them started from Thailand. With regard to five needs of tourists visiting architectural attractions in the three countries, it is found that their needs were ranked from high to low as follows: tourism-supporting factors (\bar{X} = 2.23), tourism resources (\bar{X} = 2.21), access to tourist attractions (\bar{X} = 2.16), tourist information (\bar{X} = 2.13), and tourism-related facilities (\bar{X} = 2.02) respectively.

For the guidelines on participatory development of traditional Tai residential tourism in the three provinces in the eastern Lanna region, it should focus on the promotion of and participation in conserving the architecture by the local communities, the development of tourism activities and routes, information development, and marketing development.

The guidelines on connecting architectural tourism in the cultural areas on both sides of the Mekong River included establishing cooperation with the neighboring countries, constructing standard and practical regulations, providing officers to facilitate tourism activities, promoting mutual understanding among operational officers at all levels, jointly developing necessary tourism facilities among participating countries, and issuing conservation measures for the Tai residential attractions. As for connecting tourism activities and routes, the focus should be on academic and experience-based tourists by creating activities in relation to the Tai ethnic residences and providing an opportunity for tourists to participate with hosts and community members. For tourism routes, the main destination should be architectural attractions with an integration of other tourism activities along the routes. The activities should be a mixture of visit and participation, with the locals taking the role of presenting their stories. In addition, the potential of tourism business should be strengthened. Business agreements should be clearly conducted and there are measures to solve problems together. With regard to human resources development, individuals in the service sector should have good communication knowledge and skills in providing security and assistance.

Keywords: architectural tourism, frontier travel, tourist behavior, both sides of the Mekong River, eastern Lanna